

Rasimə Əlihüseyn qızı Atakışiyeva
ADPU Fiziologiya kafedrası baş müəllim
E-mail: rasima.atakishiyeva@gmail.com

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA FÖVQALADƏ HALLARLA MÜBARİZƏ SİSTEMİNİN FORMALAŞMASI

Xülasə

Məqalədə göstərilir ki, ətraf mühitə və maddi itkilərə dəyən zərərin həcmnin azaldılmasına yönəlmiş tədbirlər sisteminin həyata keçirilməsi dövlətin əsas vəzifələrindən biridir. Təqdim olunan materialda bu mənada Azərbaycan Respublikasının fəvqaladə hallarla mübarizə sisteminin hüquqi bazasının formalaşdırılması prosesinin birinci mərhələsi geniş şərh olunur. Müəllif göstərir ki, 28 fevral 2006-cı il tarixdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin imzaladığı “Fəvqaladə Hallar Nazirliyinin fəaliyyətinin təşkili haqqında” Sərəncamın Fəvqaladə Hallar Nazirliyinin qarşısında duran vəzifələrin həllində böyük rolu olmuşdur.

Açar sözlər: fəvqaladə hallar, *texnogen, həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi, yanğın təhlükəsizliyi*

UOT: 380

JEL: J42

Giriş

Müstəqillik illəri dövründə Azərbaycan dövlətinin fəvqaladə hallarla mübarizə sahəsində topladığı təcrübənin tarixi baxımdan öyrənilməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Belə ki, Azərbaycan Respublikasında həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, fəvqaladə halların qarşısının alınması, nəticələrinin ləğv edilməsi sahəsində qısa müddət ərzində çox görülmüş, zəngin təcrübə toplanılmışdır.

Müasir dövrdə təbii və texnogen fəlakətlərin sayı, onların dağıdıcı nəticələrinin miqyası artdıqca fəvqaladə hallarla mübarizə məsələləri ölkənin milli təhlükəsizliyinin mühüm aspektinə çevrilir, onlar öz əhəmiyyətinə görə ölkənin silahlı müdafiəsinə bərabər səviyyəyə yüksəlir. 1991 — ci ildə öz istiqlalıyyətinin yenidən bərpa etmiş Azərbaycan Respublikası qarşısında bütün digər sahələr kimi fəvqaladə hallarla mübarizə sistemini də dövrün tələblərinə uyğun yenidən qurmaq, onun müstəqil qanunvericilik və hüquqi bazasını formalaşdırmaq kimi mü-

hüm vəzifə durdu. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il 239 nömrəli qərarı ilə fəvqaladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə keçmiş SSRİ-nin ümumittifaq dövlət sistemində mövcud olmuş Azərbaycan Respublikası Məhəlli Sistemi yenidən təşkil edildi. Fəvqaladə halların qarşısının alınması üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi yaradıldı və onun əsasnaməsi təsdiq edildi. Lakin 2005-ci ilin sonuna qədər Azərbaycanda müstəqil, fəvqaladə halların kompleks monitorinqi və qarşısının alınması üzrə vahid bir qurum yox idi, ərazilərin, təhlükə potensialı müəssisələrin, təbii fəlakət mənbələrinin vəziyyətinin sistemli analizi keçirilmirdi. Bu isə yaranan təhlükələrin və qorxulu halların, zərərli və zədələyici təsirlərin vaxtında aşkar edilməsinə, onlara qarşı əvvəlcədən səmərəli tədbirlər görülməsinə imkan vermirdi. Ölkə ərazisində baş verən fəvqaladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması müxtəlif dövlət strukturları tərəfindən həyata keçirildiyindən pərakəndəliyə yol verilirdi. Mövcud əsas fondların 60 faizindən çoxu istismar

üçün yararsız, maddi-texniki baza zəif, işçilərin əmək haqları aşağı səviyyədə idi. Nəticədə nizam-intizam gözlənilmir və bununla da götürülmüş tədbirlər istənilən nəticəni vermirdi.

Bütün bu məsələlər 2005-ci ilin dekabrın 16-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Fəvqəladə Hallar Nazirliyinin yaradılması haqqında” sərəncamında, eləcə də bu nazirliyin fəaliyyəti və strukturu ilə bağlı digər sərəncam və fərmanlarda öz əksini tapdı. Nazirliyin yaradılmasında əsas məqsəd Azərbaycan Respublikasında təbii fəlakətlərin, texnogen xarakterli qəzaların və yanğınların qarşısının alınması, onların nəticələrinin aradan qaldırılması, belə hallarda xilas etmə və bərpa işləri üzrə müvafiq orqanların fəaliyyətinin vahid mərkəzdən idarə olunması, ölkədə mülki müdafiə işinin təşkili və həyata keçirilməsini təmin etməkdən ibarət idi. Prezidentin 6 fevral 2006-cı il tarixli Sərəncamı ilə Kəmaləddin Fəttah oğlu Heydərov Azərbaycan Respublikası Fəvqəladə hallar naziri təyin edildi. Nazirliyin qarşısında duran vəzifələrin həllində Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 2006-cı il fevralın 28-də imzaladığı “Azərbaycan Respublikası Fəvqəladə Hallar Nazirliyinin fəaliyyətinin təşkil edilməsi haqqında” Fərmanının böyük rolu oldu. [2].

Nazirlik aşağıdakı istiqamətlərdə dövlət siyasətinin işlənilib hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak edir:

- mülki müdafiə,
- əhəlinin və əmlakın fəvqəladə hallardan qorunması;
- Yanğın təhlükəsizliyi,
- su hövzələrində fərdi mühafizə vasitələri,
- sənaye, mədənçixarma və tikintidə təhlükəsizlik tədbirləri,

- neft və neft məhsullarının dağılması, hadisələr nəticəsində fəvqəladə halların qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması;

- vəsaitlərin (ehtiyatların) dövlət ehtiyatının formalaşdırılması.

Nazirlik fəvqəladə halların idarə olunmasının vahid milli sisteminin tərkib hissəsi kimi mülki müdafiə, əhəlinin və əmlakın fəvqəladə hallardan mühafizəsi, yanğın təhlükəsizliyi, su hövzələrində, habelə fəvqəladə hallarda şəxsi təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində respublika və yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə əlaqələndirməni təmin edir. qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması.

Nazirlik öz səlahiyyətləri daxilində əsasnamələri həyata keçirir, nəzarət və yoxlamaları həyata keçirir.

Nazirlik mülki müdafiə funksiyalarının təşkili və həyata keçirilməsi, fəvqəladə və yanğınlar zamanı əhəlinin və ərazilərin mühafizəsi, fəvqəladə halların qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması, su hövzələrində insanların həyatının xilas edilməsi, istehsalat fəaliyyətinin texniki təhlükəsizliyinə nəzarət, mədən və tikinti işləri, ehtiyatların (fondların) dövlət ehtiyatının yaradılması, təbii fəlakətlər və texnogen fəlakətlər və ya terror aktları nəticəsində zərər çəkmiş strateji obyektlərin mühafizəsi, habelə fəvqəladə hallarda humanitar yardımın operativ reaksiyasının və idarə olunmasının təmin edilməsi.

Bu dövrü fəvqəladə hallarla mübarizə sisteminin formalaşması baxımından şərti olaraq iki mərhələyə ayırmaq olar. 1991-2005-ci illəri əhatə edən birinci mərhələ müstəqil Azərbaycanda mülki müdafiə sisteminin yaradılması, müvafiq hüquqi və qanunvericilik bazasının formalaşdırılması, xarici dövlətlərlə fəvqəladə hallarla mübarizə sahəsində əlaqələrin yaradılması ilə

səciyyələndir. Həmin dövrdə bu sahədə dövlət siyasətinin əsas müddəaları işlənib hazırlanmış, milli mülki mühafizə konsepsiyasının nəzəri əsasları, hüquqi-normativ təminatı yaradıldı. Potensial təhlükələrə qarşı tədbirlərin görülməsi üçün bütün əlaqədar qurumların və xidmətlərin birgə fəaliyyətini vahid mərkəzdən idarə edilməsinə ehtiyac duyulurdu. Bütün bu məsələlərin həlli fəvqaladə hallarla mübarizənin milli sisteminin təşəkkülünün yeni mərhələsində. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fəvqaladə Hallar Nazirliyinin yaradılması haqqında 16 dekabr 2005-ci il tarixli fərmanı və digər normativ aktlarla öz həllini tapdı. Bununla da Azərbaycan fəvqaladə hallara qarşı mübarizənin milli sisteminin inkişafının ikinci mərhələsi – sistemin tam formalaşması dövrü başladı. Bu proses 2006-cı ildən başlayaraq bu gün də uğurla davam etdirilir.

1997-ci il iyunun 10-da qəbul edilmiş “Yanğın təhlükəsizliyi haqqında” Qanun Azərbaycan Respublikasında insanların həyatının və sağlamlığının, milli sərvətin, mülkiyyətin bütün növlərinin yanğından qorunması məqsədilə fəaliyyət göstərən yanğın təhlükəsizliyi və dövlət yanğın nəzarəti sisteminin hüquqi əsasını və prinsiplərini müəyyən edir. 1997-ci il dekabrın 30-da qəbul edilmiş “Mülki müdafiə haqqında” Qanun Azərbaycan Respublikasında mülki müdafiənin hüquqi əsasını və prinsiplərini müəyyən edir, mülki müdafiə sahəsində ictimai münasibətləri nizama salır.

2006-cı il oktyabrın 17-18-də Azərbaycan Respublikası Prezidenti İham Əliyevin Belarus Respublikasına səfəri münasibətlərin daha da genişlənməsinə təkan verdi. İmzalanmış sazişdə “tərəflər hər iki ölkə arasında mövcud dostluq münasibətlərinin möhkəmlənməsi və inkişaf etdirilməsini əsas tutaraq, qarşılıqlı mənafə, hörmət, suverenlik və bərabərlik prinsiplərinə əsaslanaraq, təbii və

texnogen mənşəli fəvqaladə halların qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılması sahəsində ikitərəfli əməkdaşlıq haqqında razılığa gəlmişdilər” [2, 2006, №4 (4), 12]

Azərbaycan mütəxəssisləri Belarus FHN-nin fəvqaladə hallar üzrə idarəetmə mərkəzinin və təlim-tədris mərkəzinin iş prosesi ilə yaxından tanış olmuşdular. Belarus Respublikası Fəvqaladə hallar naziri Ənvər Bariyevin 2007-ci ilin martında respublikamıza etdiyi səfər müddətində Azərbaycan Respublikası və Belarus Respublikası Fəvqaladə hallar nazirlikləri arasında “2007-2010-cu illər üzrə əməkdaşlıq barədə kompleks fəaliyyət planı” və “Fəvqaladə hallarda xəbərdarlıq edilməsi və nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə əməkdaşlığın işçi qrupu haqqında Əsasnamə” imzalanmışdı.

Azərbaycan Respublikasında fəvqaladə hallarla mübarizə sahəsində vahid mübarizə sistemi BMT-nin müvafiq qurumları ilə əlaqə yaradıb. Bu məqsədlə hələ 2006-cı ildə FHN ilə BMT-nin İnkişaf Proqramı arasında işçi qrupu fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikası FHN BMT-nin əqidəsi altında həyata keçirilən qlobal kampaniya və layihələrdə də fəal iştirak etməyə başlamışdır. [3, 2006, 10 iyun; 2007, №2 (8), 43-45].

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 sentyabr 2006-cı il tarixli 1697 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına dair 2006-2010-cu illər üçün kompleks tədbirlər planı” çərçivəsində “Suraxanı rayonu ərazisində yod-brom istehsalı prosesində əmələ gəlmiş radioaktiv kömür tullantılarının zərərsizləşdirilməsi” layihəsinin hazırlıq mərhələsi üzrə Dünya Bankının texniki köməyi əsasında görülən işlər tam başa çatdırılmışdır [4].

FHN AEBA-nın mühüm tərkib hissəsi olan Nüvə Silahlarının Hərtərəfli qadağan

olunması Müqaviləsi Təşkilatı ilə də sıx əməkdaşlıq əlaqələri yaratmış, 2006-cı ilin oktyabrında həmin təşkilatla birgə radioaktiv təhlükəsizlik sahəsində "Yerlərdə müfəttişlik" təlimləri keçirilmiş, 10 gün davam edən təlimlərdə dünyanın 20-dən çox ölkəsindən 40-a yaxın nümayəndə iştirak etmişdir. FHN həmçinin Kimyəvi Silahların Qadağan edilməsi Təşkilatı ilə birgə "Kimyəvi maddələrin dağılmasının nəticələrinin aradan qaldırılması zamanı tədbirlər" mövzusunda 12-14 may 2008-ci ildə Bakıda təlimlər keçirmiş və bu təlimlərdə Mərkəzi Asiya ölkələrinin 40-yaxın nümayəndə iştirak etmişdi [5,148].

Azərbaycan Respublikası Fəvqaladə Hallar Nazirliyinin ötən müddətdə beynəlxalq xilasetmə əməliyyatlarında iştirakını, humanitar yüklərin çatdırılmasında, bütövlükdə dünyanın müxtəlif ölkələrində baş vermiş fəvqaladə hallar və fəlakətlərin nəticələrinin aradan qaldırılmasında görülən işləri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev yüksək qiymətləndirdi: "Fəvqaladə Hallar Nazirliyi yaranandan sonra qısa müddət ərzində çox böyük işlər görüldü. Azərbaycanda təhlükəsizliyin təmin olunmasında, xilasetmə işlərinin düzgün qurulmasında çox böyük işlər görüldü... İnsanların təhlükəsizliyi və mümkün olan xoşagəlməz hadisələrin qarşısının alınması, təbii fəlakətlərin nəticələrinin

aradan qaldırılması üçün Azərbaycan dövləti nə lazımdırsa edəcəkdir" [6].

Fəvqaladə halların xəbərdar edilməsi, qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılması, habelə fəvqaladə hallarla mübarizə sisteminin formalaşdırılması, maddi- texniki bazanın daha da möhkəmləndirilməsi, əməkdaşların peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi sahəsində qabaqcıl ölkələrin zəngin təcrübəsinin öyrənilməsi Azərbaycan dövlətinin fəaliyyətində prioritet məsələ olaraq qalır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. "Azərbaycan" qəzeti (2005-2008-ci illər)
2. "Fəvqaladə Hallar Nazirliyinin qəzeti" (2006-2010-cu illər)
3. "Təhlükəsiz Həyat" jurnalı (2006-2007-ci illər)
4. Azərbaycan Respublikası FHN-nin cari arxivi, Böhran vəziyyətlərində idarəetmə Mərkəzinin materialları
5. Qasimov Ə. Azərbaycan Respublikasında fəvqaladə hallarla mübarizə sisteminin təşəkkülü və inkişafı. Bakı: "Asset", 2011.- 208 s.
6. Xalq qəzeti", 2008, 20 dekabr.

Rasima Alihuseyn gizi Atakishiyeva

Senior Lecturer, Department of Physiology, ADPU

FORMING OF THE SYSTEM OF FIGHT IN THE AZERBAIJAN REPUBLIC WITH EMERGENCY SITUATIONS

ABSTRACT

It is shown in the article that carrying out of the system of measures being was directed to the being diminished of the volume of the harm must can strike to the environment and material losses is one of basic posts of the state. The first stage of the process of the forming of the legal base of the system of fight in this meaning, the Azerbaijan Republic with emergency situations is commented in the material represented in detail. Author shows that great role of "About organizing of the activities of the Ministry of Emergency Situations" Decree signed President of the Azerbaijan Republic in the

solution of the posts get up in front of the Ministry of Emergency Situations on the February 28, 2006 İlham Aliyev has been.

Keywords: emergency situaions, technogen, safety of the life activities, fire safety

Расима Алигусейн кызы Атакишиева
старший преподаватель кафедры физиологии АДПУ

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ БОРЬБЫ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМИ СИТУАЦИЯМИ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

РЕЗЮМЕ

В статье показано, что проведение системы мероприятий, направленных на то, чтобы уменьшить объем вреда, причиняемого окружающей среде, и материальных потерь, является одной из основных задач государства. В представленном материале подробно комментируется первый этап процесса формирования правовой базы системы борьбы в этом смысле Азербайджанской Республики с чрезвычайными ситуациями. Автор показывает, что велика роль Указа Президента Азербайджанской Республики «Об организации деятельности Министерства по чрезвычайным ситуациям», подписанного Президентом Азербайджанской Республики в решении стоящих перед Министерством по чрезвычайным ситуациям задач 28 февраля 2006 года.

Ключевые слова: чрезвычайная ситуация, техноген, безопасность жизнедеятельности, пожарная безопасность

Daxil olub: 20.02.2021